

Ersel Aydın (Der.), *Uluslararası İlişkiler Metodolojisi*, Koç Üniversitesi Yayınları, 2022, 425 s.

Değerlendiren: Emrah Utku Gökçe

Bilimsel yöntem, bilim ile bilim olmayan arasında net çizgiyi çizen sınırdır (Gorham, 2022, s. 69). Metodoloji ve yöntem konusu doğa bilimleri kadar sosyal bilimler ve uluslararası ilişkiler disiplini için de önemlidir. Türkiye'deki uluslararası ilişkiler araştırmacıları genelde bölgesel çalışmalar, dış politika analizi ve Avrupa Birliği çalışmalarına odaklanmakta, uluslararası ilişkilerde metodoloji ve yöntem kullanımı üzerine çok az araştırma yapmaktadır (Gökçe, 2022). Uluslararası ilişkiler çalışmalarına katkı yapacak her bir metodolojik çalışma ve bilimsel yöntem tavsiyesi, üretilen çalışmaları bilimsel hale getirecek; araştırma çıktılarını düzenli bir şekilde okuyuculara sunacaktır. Bu çerçevede, bir yöntem rehberi olarak hazırlanan *Uluslararası İlişkilerde Metodoloji* başlıklı kitap 2022 yılında literatüre kazandırılmıştır. Çoğu "All Azimuth" ve "Uluslararası İlişkiler" dergisinde İngilizce yayımlanmış makalelerin genişletilerek Türkçe'ye çevrilmesiyle oluşturulmuş kitabın derleyeni, Bilkent Üniversitesi'nde uluslararası ilişkiler profesörü olan Ersel Aydın'dır. Aydın, uluslararası ilişkiler ve metodoloji konusunu Türkiye'de tartışan öncü akademisyenlerden biridir. Derlenen kitap Koç Üniversitesi Yayınları tarafından neşredilmiştir. Kitap, on üç bölümden oluşmaktadır. On üç bölüme ek olarak yazarları tanıtan bölüm ve dizin bölümü vardır. Yöntem kullanım eksikliğini giriş seviyesinde gidermek amacıyla on farklı yöntem ele alınmaktadır. Kitaba katkı sunan yazarlar, bu yöntemleri nasıl kullanmaya

@ Dr. Öğr. Üyesi, Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesi. egokce@bandirma.edu.tr

id <https://orcid.org/0000-0002-9319-1672>

© İlmi Etüdler Derneği
DOI: 10.12658/D0331
insan & toplum, 2022; 12(4): 245-250.
insanvetoplum.org

başladıklarını, hangi alternatifleri dikkate aldıklarını, eğitimleri sırasında ne tür sorunlarla karşılaştıklarını açıklayarak lisansüstü öğrenciler ve genç akademisyenlere yol göstermektedirler.

Derleyen Ersel Aydın, “Uluslararası İlişkiler Disiplininde Metodolojik Yoksulluk ve Azgelişmişlik” başlıklı bölümü yazmıştır. Bu bölüm Aydın’ının metodolojiye yönelik kişisel değerlendirmelerini de içermektedir. Aydın, Türkiye’de metodolojik yaklaşımlara ve yöntem araçlarının kullanımına yönelik genel bilginin eksik olduğunu ve Türkiye’de yöntem kullanımının gerekli olgunluğa ulaşmadığını iddia etmektedir (s. 12). Aydın, metodolojiye daha fazla odaklanmasıyla uluslararası ilişkiler üzerine çalışan araştırmacıların ortak bir dilde buluşma imkânına erişeceğini düşünmektedir.

Gonca Biltekin, “Uluslararası İlişkilerde Soru Odaklı Araştırma ve Literatür Taraması” başlıklı bölümü yazmıştır. Bu bölüm araştırmacılara nasıl bir araştırma sorusu üretileceğini göstermektedir. Biltekin, çalışmalarda kullanılan soru tarzını tanımlayıcı ve araştırma soruları olarak ikiye ayırmaktadır. Tanımlayıcı soruları betimleyici olarak ifade ederken, araştırma sorularını hem açıklayıcı hem de anlamacı olarak ayırmıştır. Soru tiplerini pozitivist ve yorumsamacı epistemoloji bağlamında değerlendirmiştir. Bununla birlikte, literatürün nasıl taranacağına yönelik tavsiyeleri ve örnekleri önemli bir izlek sunmaktadır.

Şener Aktürk, “Türk Siyaseti Çalışmalarında Zamansal Ufuklar: Nedensel Olmayan Betimlemelerin Hâkimiyeti ve ‘Küresel Isınma’ Türü Nedensellik” başlıklı bölümü yazmıştır. Aktürk’ün bu çalışması doğrudan metodoloji ya da yöntemi konu alan bir çalışma değil, başka çalışmaların araştırma sorularını analiz eden bir çalışmadır. Bu çalışmada, “Türkiye’de ve/veya Türkiye üzerine İngilizce ve Türkçe yayımlanan makaleler” dört nedensel ilişki türü kullanılarak analiz edilmektedir. Aktürk’ün bu çalışması nedenselliğin doğasına ilişkin teorik detaylandırmaları barındırdığından Türkçe literatüre özgün bir katkı sunmaktadır.

Belgin Şan Akca, “Çatışma Çalışmalarında Geniş Örneklemli (Large-N) Analiz” başlıklı bölümü yazmıştır. Akca, öncelikle pozitivist metodoloji çerçevesinde yapılan araştırma mantığını anlatır. Bu araştırma mantığının en temel özelliği hipotezleri doğrulama ve yanlışlama amacına sahip olmasıdır. Elbette ki bir hipotezin doğrulanıp yanlışlanabilmesi için verilere ihtiyaç vardır. Akca geniş bir veri setinin (Large-N) nasıl toplanacağı ve oluşturulacağını kendi örnek çalışması üzerinden anlatır.

H. Akın Ünver, “Bilişimsel Uluslararası İlişkiler: Akışkan Veri, Programlama ve İnternet Araştırmalarının Disipline Katkısı Ne Olabilir?” başlıklı bölümü yazmıştır. Çalışma Türkiye’de yeni bilinen bilişimsel sosyal bilimlerin ne olduğunu açıklayarak başlar. Ünver, nicel ve nitel araştırma yaklaşımlarının birbirinin karşısında olmaması

gerektiğini, bu yaklaşımların beraber kullanılabilceğini iddia eder. Birlikte hareket etmenin çıktısı olarak bilişimsel sosyal bilimleri gösterir ve uluslararası ilişkiler çalışmalarında nasıl kullanılacağını örneklerle açıklar.

Senem Aydın-Düzgıt ve Bahar Rumelili, “Söylem Analizi: Avantaj ve Dezavantajlar” başlıklı çalışmayla kitaba katkı yapmıştır. Bir veri analiz türü olarak söylem analizinin “evrimi ve asli unsurları” değerlendirilirken başka bir veri analiz türü olan içerik analizinden nasıl farklılaştığını gösterirler. Özellikle içerik ve söylem analizinin epistemolojik ve metodolojik ayrımına yönelik yaptıkları açıklama önemle okunmalıdır (s. 291). Bu çerçevede yazarlar, uluslararası ilişkiler çalışmalarında hangi verilerin toplanarak söylem analizine tabi tutulacağını gösterirler. Örnekler olarak 1964 yılında Times’da yayımlanan “Is Turkey Part of Europe?” makalesinin söylem analizini yapmışlardır.

Mustafa Serdar Palabıyık, ““Uluslararası” Olamı Tarihselleştirerek Ufkunu Açmak: Karşılaştırmalı Tarihsel Analiz” başlığıyla kitaba katkı yapmıştır. Çalışma tarih ve uluslararası ilişkiler arasında bir bağ kurar. Realist teorinin ahistorik sistem anlayışına karşı sürece bağlı tarih anlayışı değerlendirilmiştir. Palabıyık, karşılaştırmalı tarihsel analiz çeşitli versiyonlarına değinmiştir. Hem nitel hem de nicel araştırma yaklaşımları bağlamında karşılaştırmalı tarih analizlerinin yapılabileceğini vurgulamıştır.

Alper Kaliber, “Niteliksel Mülakatlarda Düşünümsel Yaklaşım Üzerine Yeniden Düşünmek” başlıklı çalışmasıyla kitaba katkı yapmıştır. Mülakat, nitel araştırmalarda kullanılan önemli bir veri toplama tekniğidir. Kaliber, mülakat aracını pozitivist ve post-pozitivist bağlamda değerlendirir. Pozitivistler, mülakat tekniği ile nesnel veriler toplanabileceğini düşünürken; post-yapısalcılar, dil ve söylemin etkisiyle mülakatlardan elde edilen verilerin nesnel olamayacağını iddia eder. Kaliber, post-yapısalcıların mülakatlara karşı duydukları şüphecı tavra karşı durur ve bir mülakatın nasıl yapılacağını sunar.

Özgür Özdamar, “Beklenen Fayda Modellemeleri ve Oyun Teorisinin Uluslararası İlişkilere Uygulanması: İran’ın Nükleer Programı Hakkındaki Uluslararası Pazarlıklara Dair Bir Değerlendirme” başlıklı çalışmayla kitaba katkı yapmıştır. Özdamar, daha nicel yöntem yaklaşımları içinde yer edinen formel modellemelerden faydalanır. Oyun teorisi, beklenen fayda teorisi ve bilgisayarlı simülasyonun uluslararası ilişkiler araştırmalarında nasıl kullanılacağını gösterir.

Ali Fisunoğlu, “Uluslararası İlişkilerde Sistem Dinamikleri Modellemesi” başlıklı çalışmayı yapmıştır. Fisunoğlu, sistem dinamikleri modellemesinin nicel ve nitel yöntem yaklaşımlarıyla tasarlanabileceğini savunur. Sosyal bilimlere mühendislik ve fizikle bütünleştiren bu çalışmada sistem dinamikleri modellemesinin uluslararası ilişkilerde nasıl kullanılacağı gösterir.

İsmail Erkam Sula, “Dış Politika Analizinde Eklektik Bir Metodolojik Yaklaşım: Türk Dış Politikası Roller ve Olayları Veri Seti” başlığıyla bir çalışma yapmıştır. Sula, nitel ve nicel yöntem ayırımına girmeden eklektik bir yaklaşımla iki yöntem yaklaşımı uzlaştırmıştır. Emre Hatipoğlu, Osman Zeki Gökçe, İnan Arın, Yücel Saygın, “Otomatik Metin Analizi ve Uluslararası İlişkiler: Twitter İçin Özgün Bir Teknik ve Uygulaması” başlıklı çalışmayı yazmıştır. Yazarlar veri toplama ve veri analiz yöntemine eğilmektedir. Bu çerçevede bilgisayar tabanlı otomatik kodlamaların nasıl yapılacağını hem teorik hem de pratik bağlamda iletmektedirler.

Egemen Bezci, “Uluslararası Tarih Çalışmak ve Gizlilik: Türk Dış Politikasındaki Eksik Boyut” başlıklı çalışmayla katkı yapmıştır. Bezci, uluslararası tarih çalışmalarında resmi arşivler ve mülakatları ön plana çıkarmıştır. Konstantinos Travlos, “Uluslararası İlişkilerde Seferberlik Tuzağı: Açık Seferberliği Bir Pazarlık Aracı Olarak Kullanırken Savaştan Kaçınmayı Başaramamanın Nedenlerine Dair Çoklu-Yöntemli Bir Keşif” başlıklı çalışmasıyla kitaba katkı yapmıştır. Bu iki çalışma metodoloji ve yönetime eğilmekten ziyade kullandıkları yöntemleri ele almışlardır.

Bazı bölümlerin eleştiriye açık noktaları vardır. Örneğin Aydınlı'nın bölümü için eleştirilebilecek en temel nokta kendi bölümüne yaptığı giriştir. Bölümünün girişinde zanaat ve sanat üzerinden metodolojiyi anlamlandırmaya çalışır (s. 11). Elbette ki edebi ifadeler ve benzetimler entelektüel anlatımı zenginleştirmektedir. Fakat metodoloji ve yöntem gibi felsefi ve teknik bir konunun sanat ve zanaat üzerinden açıklanması muğlak bir anlatıma sebep olmuştur. Doğrudan bu satırlara muhatap olmak, “Acaba yazar burada ne söylemek istedi?” sorusunu sordurmakta ve tekrardan okumaya neden olmaktadır. Ayrıca Aydınlı'nın James Rosenau'ya verdiği referansın mahiyetini anlamak isteyen okuyucular için yönlendirici bir kaynak vermesi beklenmiştir. Aynı şekilde “Türkiye çapında uluslararası ilişkiler müfredatlarında metodolojiyle bağlantılı bir iki lisans dersinin verildiğini” (s. 13) iddia ederken bu iddianın hangi çalışmaya ya da araştırma projesine dayandırıldığı gösterilmelidir.

Eleştiriye açık bazı noktalara sahip bir diğer çalışma Biltekin'in çalışmasıdır. Biltekin, tanımlayıcı araştırmaların ve soruların tek başına soru odaklı araştırma olmadığı yönünde bir iddiaya sahiptir. Öyle ki yazar tanımlayıcı araştırmaları “orta öğretimde ve hatta lisans sürecinde beklenen ikinci türden ödevler” (s. 23) olarak nitelendirmektedir. Oysa bilimin en temel araştırma aşaması betimsel araştırmalardır ve seviye anlamında orta öğretim ve lisans düzeyinde diye tanımlamak kaba bir indirgemeciliktir. Biltekin, özgün ve yönlendirici çalışmasında referans konusunda eksik kalmaktadır. Biltekin beslendiği kaynakları aktarırsa araştırmacıların hangi temel kaynaklara yönelebileceğine de katkı sağlamış olacaktır. Örneğin en benzer ve en farklı vaka çalışmalarını anlatırken (ss. 24-25) yönlendirici referans verilmelidir

ya da “nedenselliğe ilişkin sorular ve yorumlayıcı sorular” (s. 29) kısmında çeşitli yönlendirici referanslar verilebilir. Bu referansların Biltekin’in kaynakça bölümünü zenginleştireceği düşünülebilir. Eleştirilebilecek bir diğer mesele ise soru örnekleri üzerinedir. Biltekin, “Türkiye’nin NATO’nun 1995 yılındaki Bosna-Hersek müdahalesini neden desteklediği” (s. 25) sorusunun bir bulmaca olmadığını iddia ederken, “Trump neden Kuzey Kore ile anlaşma yapmaya çalışıyor?” sorusunu örnek olarak vermektedir. Burada çelişkili bir durum vardır. Biltekin ilk sorunun neden bir “bulmaca” olamayacağını gerekçelendirmelidir. Bir başka eleştiri ise bağımlı ve bağımsız değişkenler üzerine yaptığı ilk tanımların muğlak olmasıdır (s. 25). Biltekin’in verdiği örnekler ve karışık cümle dizimimleri bu muğlaklığın temelini oluşturmaktadır. Ayrıca bütün araştırma soruları pozitivist temelli bağımlı ve bağımsız değişken bağlamında sorulur, sonucu çıkarılmamalıdır. Farklı metodolojik yaklaşımların farklı soru tipleri olduğu yazıda ifade edilmelidir.

Kitaba bir bütün olarak bakıldığında ise şu yönde eleştiriler yapılabilir: Öncelikle, kitap boyunca metodoloji ve yöntem kavramları birbirinin yerine kullanılmaktadır. Oysaki metodoloji farklı, yöntem/metot farklı kavramlardır. Metodoloji, bilim felsefesinin bir kolu olmakla birlikte meta-teorinin de alanına girmektedir. Metodoloji, yöntemi bilmeye yönelik felsefi bir sorgulamadır. Descartes’in tümdengelimci rasyonel (a priori) çıkarımları ya da Bacon’ın tümevarımcı deneyci (a posteriori) çıkarımları metodolojik tartışmalara örnek olabilir. Ya da pozitivist, konstrüktivist, pragmatist ve eleştirel realizm gibi bilim felsefesi teorileri de yöntem bilgisine dair tartışmalar içine girmektedir (Moses & Knutsen, 2020). Yöntem/metot ise araştırma sürdürülebilmesini sağlayan prosedür ve kullanılacak araçları ifade eder. Yöntem/metot daha teknik bir meseledir ve bilimsel tekniklerle bezenmiş yöntemleri kullanır. Nicel, nitel ve karma araştırma yaklaşımları çerçevesinde desenler, veri toplama araçları, veri analiz yöntemi, bilgisayarlı veri analiz yöntemi, bilhassa bilimsel yöntemin içine dâhil edilebilir. Yöntem bilişimsel sosyal bilimler, Python, R, Nvivo, MaxQDA gibi veri analiz araçları üretir. Sonuç olarak metodoloji yöntemin felsefi tarafına hitap ederken, yöntem/metot daha teknik meselelere hitap etmektedir. Kitap boyunca bazı yazarların metodolojiyi yönetime denkmiş gibi kullanması aslında problemli bir kullanım şeklidir. Bununla birlikte kitap içinde yöntem konusuna dair yazarlar çeşitli örneklerle kitaba katkı yapmışlardır. Aslında kitap meta-teorik bağlamda metodolojik bir çalışma değildir. Metodolojiden ziyade yönetime eğilmektedir. Metodolojinin ne olduğu, varlık sebebi, tarihsel serüveni ve uluslararası ilişkiler disiplini içindeki yerine değinen bir bölümün eklenmesi kitaba zenginlik katabilirdi.

Kitap metodoloji bağlamında değil de yöntem ve araştırma teknikleri bağlamında değerlendirildiğinde de eleştirilecek birkaç husus ortaya çıkmaktadır. Yazarlar hep veri

analiz ve veri toplama yöntemleri üzerinde durmuşlardır. Araştırma desenlerinden detaylı bahseden bir bölüm yoktur. Örneğin karma araştırma yaklaşımı ve uluslararası ilişkiler ya da nicel araştırma yaklaşımı ve uluslararası ilişkilerde kullanımı gibi bölümlerin olması kitabın içeriğini daha da çeşitlendirebilirdi. Ya da nitel araştırma yaklaşımı bağlamında fenomenoloji, durum çalışması, anlatı çalışması; nicel araştırma yaklaşımı bağlamında deneysel ve deneysel olmayan desenler ve bunların uluslararası ilişkiler içindeki kullanımlarından bahsedilebilirdi. Bununla birlikte uluslararası ilişkilerde analiz düzeyleri bağlamında yöntem kullanıma dair çeşitli çalışmalar da kitaba katkı yapabiliirdi. Bundan sonra yapılacak yeni baskılar için bu boş alanların doldurulması kitabı daha da zenginleştirecektir.

Sonuç olarak, “usulsüz vusul olmaz” tabiriyle yöntem/usul ile ancak bir yere varılacağı ifade edilir. Bu ifadeyi dikkate alarak Türkçe literatürde metodoloji ve yöntem bağlamında uluslararası ilişkiler disiplinine yapılacak her bir katkı daha bilimsel çalışmaların oluşmasını sağlayacaktır. *Uluslararası İlişkiler Metodolojisi* kitabı araştırmacılar için önemli bir katkı sunmakta ve hiç şüphesiz Türkçe literatürde büyük bir boşluğu doldurmaktadır.

Kaynakça | References

- Geoffrey, G. (2022). *Bilim felsefesi*. G. Esen (Çev.). Babil Kitap.
- Gökçe, E. U. (2022). All Azimuth, Insight Turkey ve Uluslararası İlişkiler dergilerinde yayımlanan makalelerde genel bilim felsefesinin yeri. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Erken Görünüm, 1-20. DOI: 10.33458/uidergisi.1153314
- Moses, J. W. & Knutsen, T. L. (2020). *Bilmenin yolları: Toplumsal ve siyasal araştırmalarda rakip metodolojiler*. K. İlbaşı & E. B. Ersöz (Çev.). Küre Yayınları.